

Posudek disertační práce

Elišky Havelkové

ΑΓΙΟΣ. The Development of the Semantic Field of the Term „ΑΓΙΟΣ” in the New Testament and Writings of Apostolic Fathers,
Praha 2015, 447 str.

Téma a záměr

Autorka zkoumá sémantické pole (tj. odvozeniny, synonyma, asociace a analogie) řeckého pojmu *hagios* v Novém zákoně a v některých spisech apoštolských otců. Cílem je zjistit jeho specifickou funkci v rané křesťanské literatuře. Protože E. H. zjišťuje poměrně malý posun v rámci zkoumaného okruhu literatury, jde jí zřejmě především o proměny, kterými prošla náboženská řeč Zákona a Proroků v rané církvi, tedy pod vlivem učení a celého příběhu Ježíšova.

Popis práce

Po převážně metodologickém úvodu, probírá autorka jednotlivé vrstvy NZ a některé spisy apoštolských Otců a zkoumá, jakou funkci v nich mají výrazy *hagios* a jeho odvozeniny (zejm. *hagiazóa pneumahagion*), včetně *hagnos*, a příbuzné pojmy jako *katharos* apod. a jejich antonyma, a k jakým posunům dochází v samotném sémantickém poli. Postupuje od evangelia Matoušova, přes evangelium podle Marka, Lukášova evangelia a Skutků apoštolů, epištolu Židům, Pavlovy listy, deuteropavlovské listy Efezským a Koloským a dále pastorální epištoly až k 1. listu Klémentovu, Didaché a k epištole Barnabášově.

V závěru dochází E. H. k závěru, že v celé zkoumané oblasti se setkáváme se zvnitřněním svatosti ve srovnání se silnými kultickými prvky v SZ, zejména v Levitiku. V oblasti dietetických předpisů je zvnitřnění patrné i v distanci od pojetí farizeů (Mt, Mk). Zdrojem svatosti je Bůh sám (ev. Ježíš, Duch svatý), ne lidské mravní úsilí (Pavlovy listy), přeneseně (posvěcením od Boha) je svatá i církev a vztahy mezi křesťany. Horizont plné svatosti je eschatologický.

Připojen je značně rozsáhlý soupis sekundární literatury, včetně nejnovějších titulů.

Hodnocení

Autorka je seznámena se současnou diskusí o tématu, dobře rozumí řeckému textu a ve svém výkladu se drží plánu, se kterým čtenáře seznámila hned na začátku. Soustřeďuje se na ty novozákonné vrstvy, v nichž zkoumané sémantické pole hraje významnou roli. Poznala přesun od objektivního

posvěcení k osobně přijatému. Má předpoklady k dalšímu rozvoji a k vědecké práci, i když přínos předložené disertace je vzhledem k rozsahu poměrně malý.

Následující kritické poznámky by ji neměly odradit, ale mohly by ji inspirovat:

Nerozumím metodice postupu. Nejde o chronologické seřazení vrstev a jiný záměr v tom nenalézám. Perikopu o čistém a nečistém tak nejdříve probírá v Matoušově znění, které je na Markově závislé. Pokud odmítá teorii dvou pramenů, musí to zdůvodnit. A když jsme u tohoto oddílu, proč se neptá na jeho souvislost Pavlovým výrokem v Ř14,14? To jsou základy křesťanského pojetí svatosti a čistoty.

Další problém mám s názvem práce. Posuny sémantického pole v rámci zkoumaných textů jsou malé, autorka naznačuje jen přesun od starozákonního objektivního posvěcení Izraele Božím vyvoláním k osobnímu posvěcení, přijímanému vírou. Téměř nezbytné by proto bylo podívat se alespoň letmo na pojetí posvátného v mimobiblických náboženstvích, kde velkou roli hrají posvátná místa, což je stále závažnou skutečností i v Pentateuchu. V takové perspektivě by posun od věcí k osobám byl již velmi významný. To autorka patrně chtěla doložit, ale bez přesahu do pohanského světa to není tak zřetelné. Současně by však byla mohla ukázat, že biblická tradice řeší základní otázky lidské kultury.

Problém je interpretace poměrně stabilního sémantického pole pojmu *hagios* v NZ a rané církvi. Vědomí závislosti na skutečnosti, která člověka a jeho dějiny transcenduje, je přítomné ve všech kulturách. Rozhodující je povaha vzájemného vztahu – otázka, kterou u nás řešil prof. S. C. Daněk. E. H. správně upozorňuje na to, že subjektem posvěcení je Bůh sám, a to (dle epištoly Židům) obětí (krví) vlastního Syna. Nezdá se, že by to byla jen spiritualizace celého asociačního (sémantického) pole, spíš se zdá, že předmětné posvěcení je jen typem, názorným zaslíbením toho, co přichází v Kristu. Autorka to tuší, ale jako problém, teologický problém, to nenastolí. Přenesené pojetí čistoty a svatosti tak pokládá za samozřejmé. Kdyby se odhodlala svůj nálezný skutečně interpretovat, ukázalo by se, že téze o Kristově posvěcující oběti z epištoly Židům, je jedním z více výrazů dosahu Ježíšovy smrti pro druhé lidi. Proto se neobjevuje v Janově evangeliu. Jinými jsou například interpretace jeho smrti jako důsledné poslušnosti Boha (Fp 2), dále jako aktu smíření, jako ospravedlnění a podobně. Srovnáním s těmito alternativními koncepty, by bylo možné přesněji definovat funkci zkoumaného sémantického pole.

Drobnosti:

Soustředění na novější anglicky psanou literaturu má své velké výhody, ale i nevýhody. Dobře členěný výzkum výrazu *hagios* a od něho odvozených slov, podává Proksch v ThWBNT (30 stran velkého formátu, s přesahem so SZ) a H. Balz v Exegetisches Woerterbuch zum NT I (1980).

Ke kapitole o Lk a Sk: Zde se autor snaží harmonizovat dvě různá křesťanská pojetí křtu.

K soupisu literatury, A. Yarbro-Collins je jedinou autorkou komentáře k Markovu evangeliu, H. W. Attridge je jen vydavatelem a garantem řady.

Závěr

Autorka je vzdělaná, přínos práce poměrně malý, přesto se **tato práce může stát předmětem obhajoby**, která musí prokázat, že autorka chápe problémy novozákonní teologie (teologií).

Petr Pokorný

Praha 19.8.2015